

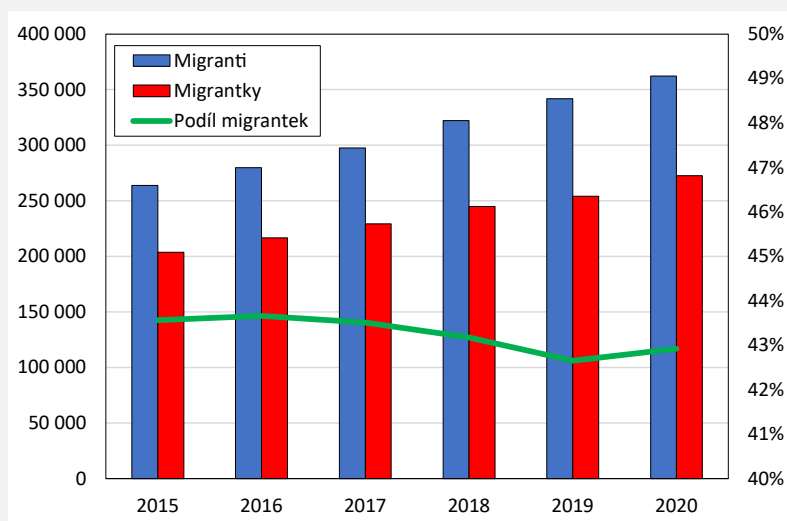
Statistické údaje – migrace a gender

Tato analýza je zaměřena na shrnutí základních socio-ekonomických a demografických charakteristik populace migrantů v České republice, se zvláštním zřetelem na postavení žen migrantek na trhu práce. V ČR je zjišťování genderových aspektů migrace a uplatnění na trhu práce jedním ze základních demografických ukazatelů, který je obsažen v nejpoužívanějších registrech a databázích, zejména Cizineckého informačního systému a systému OKpráce, sledující ekonomickou aktivitu migrantů.

Počty a podíly migrantek

Česká republika se zejména po vstupu do Evropské unie stala jednou z významných středoevropských destinací pro imigraci. Za posledních 10 let zažívá konstantní nárůst počtu migrantů, a to i v průběhu roku 2020, poznamenaném dopady pandemie covid-19. Podle nejnovějších statistik jich k 30. září 2021 bylo na území České republiky registrováno 647 650¹, což činilo 6 % z celkové populace ČR, která za uplynulé desetiletí rostla především právě díky imigraci². Zde je nutné upozornit, že skutečný počet migrantů na území ČR je velmi pravděpodobně vyšší, a to zejména vlivem toho, že část občanů EU s přechodným pobytem nemá v ČR registrovaný pobyt a ve statistikách tudíž není zachycena. Obdobně nejsou ve statistikách zachyceny osoby, které na území ČR pobývají bez oprávnění k pobytu (tj. neregulérně).

Graf 1: Vývoj počtu migrantů v ČR podle pohlaví, 2015-2020

Pozn: Data jsou uváděna k 31.12. příslušného roku

Zdroj: ČSÚ (2021)

Z hlediska struktury migrantů podle pohlaví jsou v ČR dlouhodobě více zastoupeni muži; podíl migrantek na celkovém počtu migrantů se pohybuje mezi 43 a 44 % (Graf 1). Vyšší zastoupení mužů (cca 61 %) je zejména u dlouhodobých a krátkodobých pobytů, čili převážně ekonomicky podmíněné migrace. U migrantek lze vysledovat tendenci k trvalejšímu charakteru migrace. Za prvé, mezi držiteli trvalých pobytů dosahují vyššího, 47% podílu (tj. 146 403 žen z celkem 309 608 migrantů s trvalým pobytem na konci roku 2020) a za druhé, migrantky dlouhodobě tvoří většinu (cca 56 %) z cizinců, jimž bylo uděleno občanství ČR. Za posledních 6 let (2016–2020) získalo občanství ČR přes 18 000 migrantů, z toho přes 10 000 žen.³

Tabulka 1: Občanství s nejvyšším podílem žen z TOP 25 občanství zastoupených v ČR k 31.12.2020

Občanství	Celkem	Muži	Ženy	Podíl žen
Rusko	41 907	18 547	23 360	55,7 %
Kazachstán	7 013	3 116	3 897	55,6 %
Filipíny	2 631	1 227	1 404	53,4 %
Mongolsko	10 141	4 737	5 404	53,3 %
Polsko	20 733	10 011	10 722	51,7 %
Bělorusko	7 127	3 517	3 610	50,7 %

Zdroj: ČSÚ (2021)

Podíly žen a mužů se liší také na úrovni jednotlivých občanství, což souvisí s jejich obecnou migrační strategií (zdali je migrace spíše např. rodinná či ekonomická) a pracovním

¹ Český statistický úřad (2021): Počet cizinců – Předběžné údaje zveřejňované Ředitelstvím služby cizinecké policie.

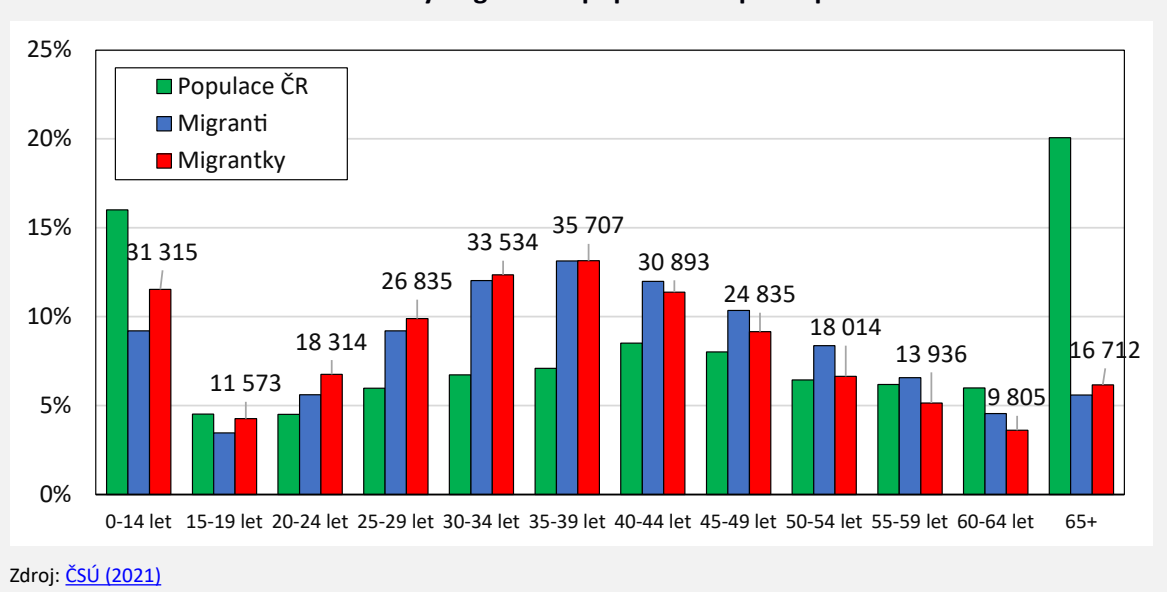
² Český statistický úřad (2021): Aktuální populační vývoj v kostce.

³ Výzkumný ústav práce a sociálních věcí (2021): Soustava kvantitativních ukazatelů monitorujících integraci cizinců z třetích zemí. Zpráva projektu „Indikátory integrace cizinců z třetích zemí v ČR 2021“, podporovaném dotačním programem MV ČR „Integrace cizinců 2021“.

uplatněním na trhu práce v ČR. Vyšší zastoupení žen než mužů mají v ČR např. občané Ruské federace (Tab. 1), u kterých převažuje migrace celých rodin nebo Kazachstánu a Filipín, u kterých má vyšší zastoupení žen spojitost se zaměstnáním ve specifických odvětvích. V případě občanů Kazachstánu se jedná o maloobchod a gastronomii, občanky Filipín (spolu s např. Thajkami) nacházejí ve zvýšené míře uplatnění v oblasti poskytování osobních služeb, např. masáží.

Při porovnání věkové struktury migrantů a celé populace ČR vynikne větší koncentrace populace migrantů v produktivním věku (20–54 let, Graf 2). Migrantů jsou – v porovnání s věkovou strukturou populace ČR – relativně nejvíce zastoupeni ve věku 30–39 let. V ostatních věkových kategoriích (tj. 0–19 let a nad 55 let) jsou zastoupeni méně. Z hlediska pohlaví mezi cizinci v mladších věkových kategoriích 0–34 let a nad 65 let převládají ženy, ve věku 35–64 let naopak převládají muži. Migrantky do 19 let věku tvoří necelých 16 % (tj. 42 888 k 31.12.2020) z celkového počtu migrantek v ČR. Migrantek nad 50 let věku bylo ke stejnému datu 58 467 a na celkovém počtu migrantek se podílely z 21,5 %.

Graf 2: Porovnání věkové struktury migrantů a populace ČR podle pohlaví k 31.12.2020

Ekonomická aktivita

Od roku 2010 vlivem rostoucího počtu zahraničních pracovníků v kombinaci se spíše stagnujícím vývojem počtu domácí pracovní síly (ekonomicky aktivního obyvatelstva) konstantně roste podíl migrantů na celkové zaměstnanosti na českém trhu práce. V roce 2019 dosáhl tento podíl odhadem 12 % a i v průběhu roku 2020, poznamenaném dopady pandemie covid-19 se tento podíl dále mírně zvyšoval⁴.

Ekonomická aktivita migrantů a jejich postavení na trhu práce se v zásadě rozděluje na dvě hlavní formy: zaměstnanec a držitel živnostenského oprávnění. Na konci roku 2020 na českém trhu práce působilo **644 192 zahraničních pracovníků v pozici zaměstnance a 97 803 v pozici držitele živnostenského oprávnění**.⁵ Z hlediska zastoupení obou pohlaví byly obě skupiny zhruba ze dvou třetin zastoupeny muži a z jedné třetiny ženami (Graf 3 a 4).

Věkové rozložení výdělečně činných migrantů a jeho porovnání s celkovými počty a strukturou výdělečně činných osob v České republice nebylo možné vzhledem k nedostatečné podrobnosti dat rozdělit do pětiletých intervalů. Nicméně i z odlišně vymezených věkových skupin lze vysledovat několik trendů:

- **Věkové složení držitelů živnostenského oprávnění s cizím státním občanstvím** do značné míry kopíruje rozložení českých OSVČ (Graf 3). Dílčí rozdíly lze nalézt ve věkové kategorii 25-39

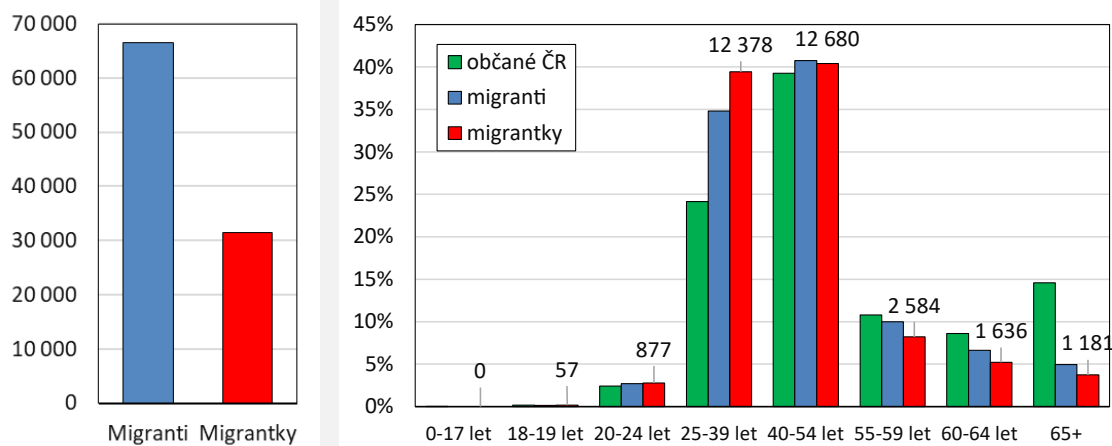
⁴ Valenta, O. (2021): *Trendy v zahraniční zaměstnanosti a (ne)rovný přístup na trh práce v České republice*.

⁵ Ministerstvo průmyslu a obchodu (2021): *Počty podnikatelů dle občanství podnikajících v České republice*.

let, ve které jsou migranti (a mezi nimi více ženy než muži) zastoupeni nadprůměrně. V kategorii nad 65 let jsou naopak migranti zastoupeni podprůměrně. Oba rozdíly vyplývají z odlišností mezi věkovými strukturami všech migrantů a české populace (Graf 2).

- Z hlediska zastoupení migrantek mezi držiteli živnostenského oprávnění je jich téměř 80 % (cca 25 000) soustředěno ve věkové kategorii 25 a 54 lety. Ve věku nad 50 let bylo na konci roku 2020 v České republice celkem 5 401 žen migrantek daného postavení.

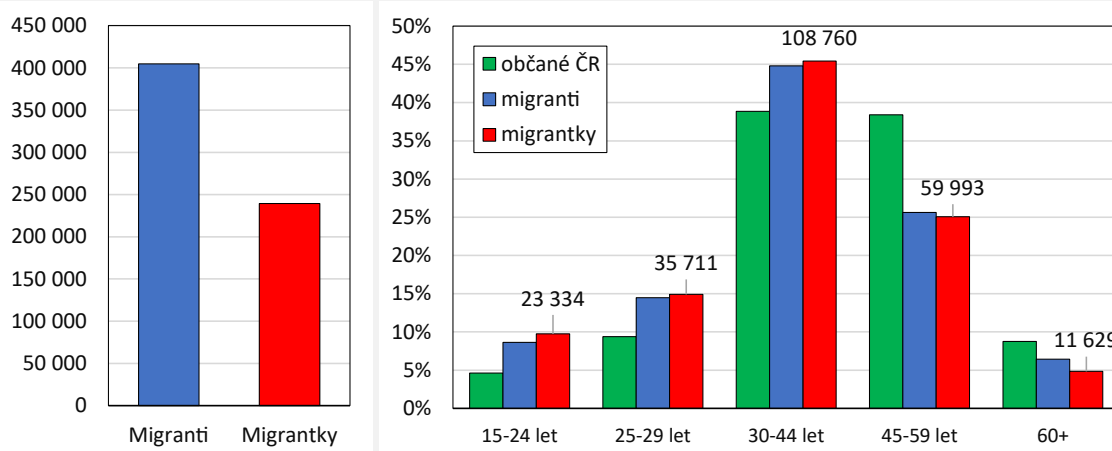
Graf 3: Držitelé živnostenského oprávnění s cizím státním občanstvím v ČR podle pohlaví a věku k 31.12.2020

Zdroj: MPO (2021)

Migrantek v pozici zaměstnankyň na českém trhu práce bylo ke konci roku 2020 téměř 240 000 a tvořily 37 % z celkového počtu zahraničních zaměstnanců v ČR. Srovnání věkové struktury migrantů a migrantek v pozici zaměstnanců neodhaluje významnější rozdíly (Graf 4). Naopak v porovnání s celkovou strukturou zaměstnanců na českém trhu práce je relativně málo zastoupena věková kategorie 45-59 let. To naznačuje, že věková struktura zahraniční pracovní síly je oproti pracovní síle v ČR mladší.

Graf 4: Zahraniční zaměstnanci v ČR podle pohlaví a věku k 31.12.2020

Zdroj: interní data MPSV

Genderové rozdíly zahraničních zaměstnanců jsou patrné i z pohledu odvětvové struktury jejich pracovního uplatnění. V absolutních počtech pracuje nejvíce migrantů a migrantek ve **zpracovatelském průmyslu** (kategorie C, Graf 5). Na konci roku 2020 jich v tomto odvětví pracovalo přes 184 000, a to především v automobilovém, kovodělném a potravinářském průmyslu. Na českém trhu práce nacházejí zahraniční zaměstnanci další uplatnění ve stavebnictví (F), obchodních a servisních činnostech (G), dopravě a skladování (H) a v oblasti turistického ruchu a gastronomie (I). Významná část zahraničních pracovníků (cca 110 000) je registrována v kategorii N, což značí **zaměstnání prostřednictvím agentur práce**. U těchto pracovníků není zřejmé jejich reálně zařazení do odvětvově zaměřených činností, což ztěžuje kompletní poznání struktury zahraniční zaměstnanosti.

Graf 5: Zahraniční zaměstnanci podle pohlaví a odvětvové struktury v ČR k 31.12.2020

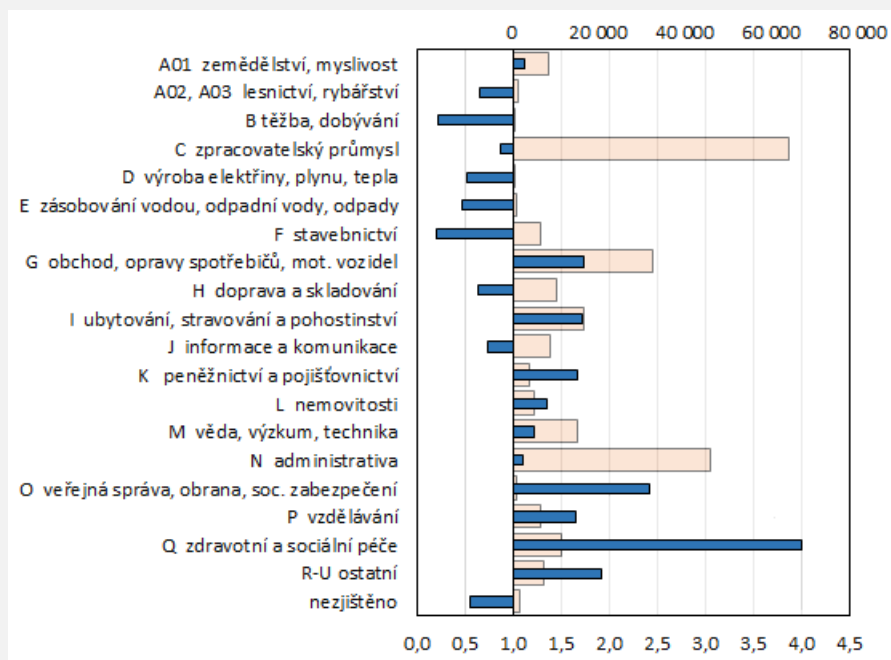
Ženy migrantky v absolutním pohledu pracovaly nejčastěji rovněž ve **zpracovatelském průmyslu** (63 272, z toho nejvíce v automobilovém – 12 600 a potravinářském průmyslu – 8 885), dále v oblasti **maloobchodu** (20 592), a v oblasti **ubytování, stravování a pohostinství** (I, 16 039). Přes 45 000 migrantek se nacházelo odvětvově nespecifikované kategorii N, tj. **agenturního zaměstnávání**.

Je zřejmé, že některá z odvětví ekonomické aktivity jsou genderově specializovaná. Jelikož ale dvě třetiny zahraničních zaměstnanců v ČR tvoří muži, je vhodnější srovnávat zastoupení žen a mužů v jednotlivých odvětvích v relativním pohledu, tj. prostřednictvím porovnávání výše podílů mužů a žen v daných odvětvích.

Tento pohled poskytuje Graf 6 prostřednictvím srovnávacího indexu. Pokud je index roven jedné, znamená to, že dané odvětví u obou pohlaví zaujímá stejný podíl na jejich celkové zaměstnanosti. Index s hodnotou nad jedna indikuje, že do tohoto odvětví jsou více koncentrovány ženy než muži, tj. že v daném odvětví pracuje větší podíl migrantek na celkovém počtu migrantek, než je podíl migrantů v daném odvětví na celkovém počtu migrantů. Jelikož se z tohoto srovnání vytrácí absolutní počty migrantek v jednotlivých odvětvích, jsou tyto do Grafu 6 přidány (horní vodorovná osa).

Z toho je patrné, že migrantky jsou relativně nejvíce koncentrovány v oblasti **zdravotní a sociální péče** (kategorie Q). Podíl migrantek v oblasti zdravotní a sociální péče k celkovému počtu zaměstnaných migrantek je čtyřikrát vyšší než podíl migrantů v tomto odvětví na celkovém počtu zaměstnaných migrantů. Tato kategorie ale není z hlediska absolutních počtů zaměstnaných zahraničních pracovníků příliš významná (na konci roku 2020 v tomto odvětví pracovalo cca 15 000 zahraničních pracovníků, což činí 2,4 % z celkové zahraniční zaměstnanosti. Z toho ale migrantek bylo téměř 11 000).

Graf 6: Počet migrantek v ekonomických odvětvích a srovnání podílů migrantek a migrantů v ekonomických odvětvích v ČR k 31.12.2020

Zdroj: interní data MPSV

Pozn.: Srovnávací index je zobrazen v podobě modrých sloupců a jeho hodnoty jsou vztaženy k dolní vodorovné ose. Počty migrantek v jednotlivých odvětvích jsou znázorněny růžovými sloupci a jejich hodnoty jsou vztaženy k horní vodorovné ose.

Dalšími oblastmi, ve kterých je oproti mužům zaměstnán relativně významnější podíl migrantek, je odvětví veřejné správy, obrany a sociálního zabezpečení (O), oblast Poskytování ostatních osobních služeb (v Grafu 6 obsaženo v kategorii Ostatní) a také oblasti maloobchodních činností (G), ubytování, stravování a pohostinství (I) a finančního zprostředkování a pojišťovnictví (K). Migrantky jsou naopak relativně méně zastoupeny v odvětvích založených na těžké manuální práci, např. v oblasti těžby a dobývání surovin (B), stavebnictví (F) nebo vodního a odpadového hospodářství (E).

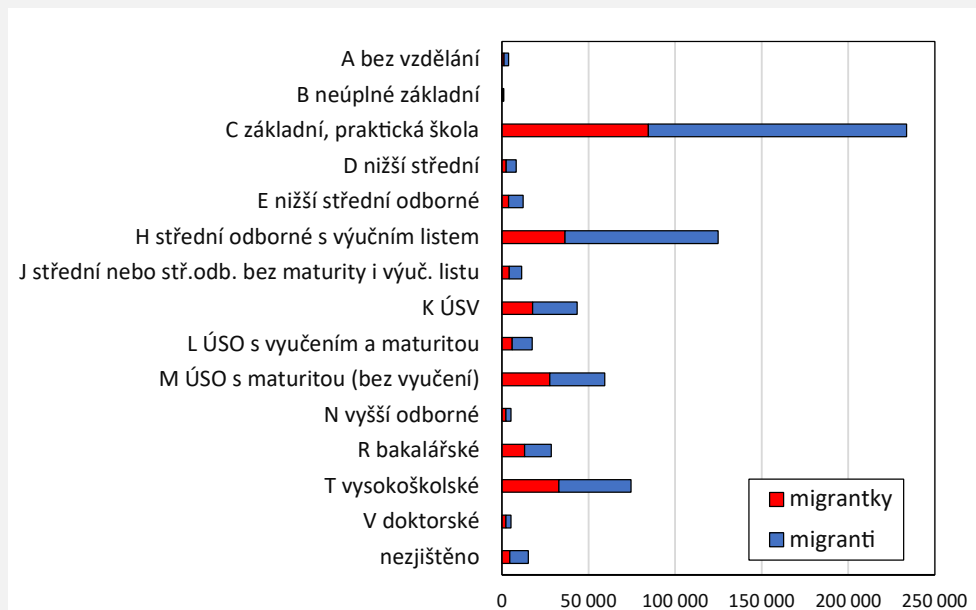
Úroveň vzdělání migrantek pracujících na českém trhu práce

Strukturu zahraniční zaměstnanosti v ČR lze posuzovat také podle vzdělání. Zde je nicméně nutné upozornit na částečnou nekompatibilitu českého vzdělávacího systému se systémy v jiných zemích. Ukazatel dosaženého vzdělávání je navíc deklaratorní indikátor, který o sobě vyplňují migranti a který není dále ověřován. Statistiky o nejvyšším dosaženém vzdělání zahraničních zaměstnanců je tedy nutné posuzovat s ohledem na výše zmíněné limity.

Ke konci roku 2020 mělo zhruba 36 % zahraničních zaměstnanců základní vzdělání, dalších cca 40 % dosáhlo na různé úrovně středoškolského vzdělání. Zbýlých 23 % dosáhlo na vyšší odborné či vysokoškolské vzdělání. Při bližším pohledu na migrantky jich základní (a nižší) vzdělání mělo zhruba 86 000, dalších téměř 98 000 dosáhlo na různé stupně středoškolského vzdělání a téměř 55 000 jich mělo

vyšší odborné či vysokoškolské vzdělání. Graf 10 nabízí přehled počtů migrantek a migrantů v podrobnějších vzdělanostních kategoriích.

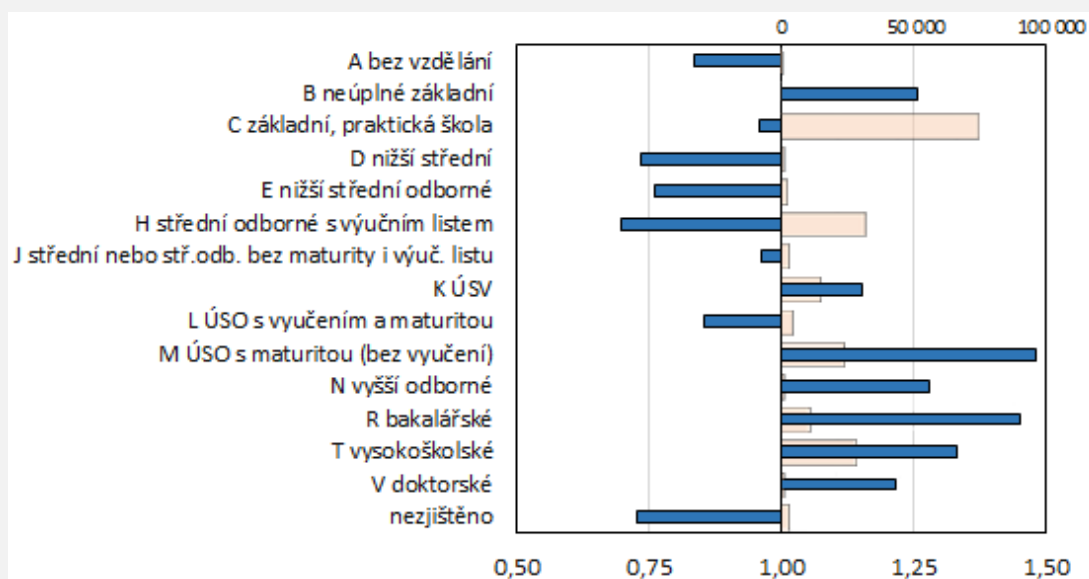
Graf 10: Počet zahraničních zaměstnanců v ČR podle pohlaví a vzdělání k 31.12.2020

Zdroj: interní data MPSV

Obecně lze říci, že rozdíly ve vzdělanostní struktuře mezi migrantkami a migranty (Graf 11) jsou nižší než rozdíly v jejich pracovním uplatnění podle ekonomických odvětví. Prostřednictvím stejného srovnávacího indexu je nicméně patrné, že v rámci migrantské populace **mají ženy vyšší zastoupení ve vysokoškolských kategoriích vzdělání než muži**. To stejné platí i pro vybrané kategorie středoškolského vzdělání a také pro nedokončené (neúplné) základní vzdělání. Muži-zaměstnanci jsou

Graf 11: Počet migrantek a srovnání podílů migrantek a migrantů podle vzdělání v ČR k 31.12.2020

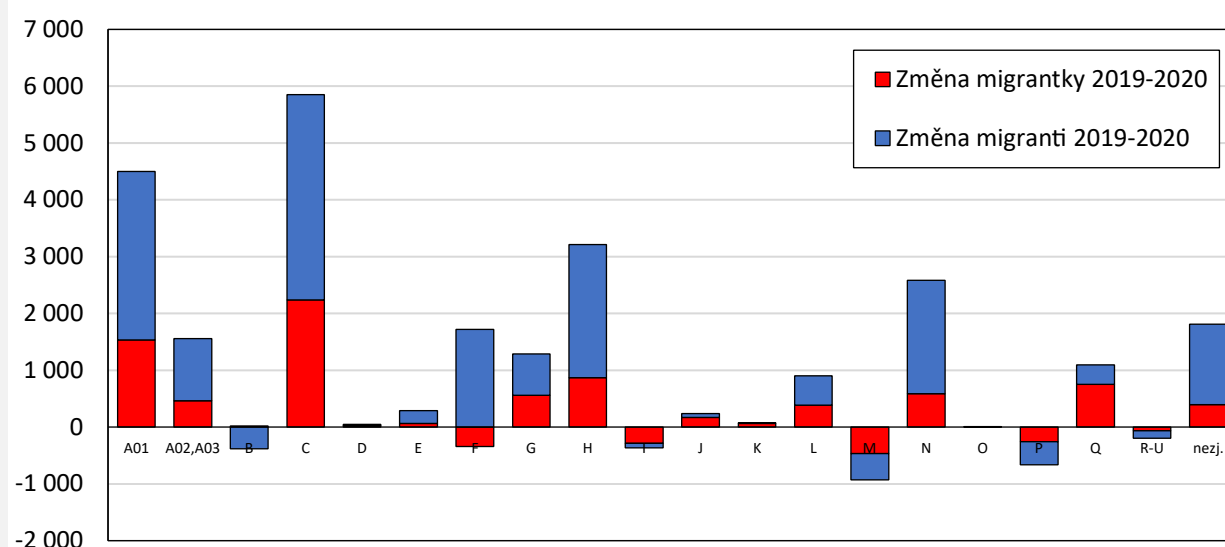
Zdroj: interní data MPSV

Pozn.: Srovnávací index je zobrazen v podobě modrých sloupců a jeho hodnoty jsou vztaheny k dolní vodorovné ose. Počty migrantek v jednotlivých vzdělanostních kategoriích jsou znázorněny růžovými sloupci a jejich hodnoty jsou vztaheny k horní

oproti migrantkám naopak více zastoupení v kategoriích nižšího středního vzdělání.

Od roku 2020 zasáhly trh práce v ČR dopady pandemie covid-19, které migrantkám v mnoha případech významně snížily kvalitu života.⁶ Nicméně v hlavních makroekonomických ukazatelích (zaměstnanost, odvětvová struktura zaměstnanosti atd.) se dopad pandemie projevil velmi selektivně, ve vybraných odvětvích (např. rekreační a zábavní činnosti, ale zčásti i stavebnictví). **Ve výsledku měl vliv pandemie na počet migrantů na území ČR a strukturu zahraniční zaměstnanosti omezený vliv, vyplývající zejména z toho, že česká ekonomika je víceméně na přítomnosti zahraniční pracovní síly závislá.** Opatření státu, vedoucí k co nejvyšší míře zachování stávající úrovně zaměstnanosti v podobě speciálních programů pro zaměstnavatele [na podporu zaměstnanosti](#), byla doplněna i o specifická opatření směřující přímo na zahraniční pracovníky (např. prodloužení platnosti krátkodobých víz za účelem zaměstnání a zaměstnaneckých karet přes dobu trvání nouzového stavu, zmírnění některých podmínek v případě změny zaměstnání atd.).⁷ Selektivní vliv dopadů pandemie ilustrují data v Grafu 7. **Pokles počtu zahraničních zaměstnanců se mezi konci roku 2019 a 2020 projevil pouze u několika odvětví (např. B – těžba, dobývání, M – věda, výzkum, technika nebo P – vzdělávání).** Migrantky zaznamenaly v absolutních hodnotách největší pokles svého počtu právě v oblasti vědy, výzkumu a techniky, nejspíše vlivem návratu do země původu. Dále se vlivem uzavření řady provozů snížil počet migrantek v oblasti ubytování, stravování a pohostinství (I). **Naopak, ve většině odvětví se v průběhu roku 2020 počet zahraničních zaměstnanců (a mezi nimi i žen) zvýšil, nejvíce ve zpracovatelském průmyslu (C), zemědělství (A01) a dopravě a skladování (H).**

Graf 7: Změna počtu zahraničních zaměstnanců v ČR podle pohlaví a odvětví mezi roky 2019 a 2020

Zdroj: interní data MPSV

Pozn. 1: Ú daje jsou vztaženy k 31.12. příslušného roku

Pozn. 2: A01 – zemědělství, myslivost, A02, A03 – lesnictví, rybářství, B – těžba, dobývání, C – zpracovatelský průmysl, D – výroba elektřiny, plynu, tepla, E – zásobování vodou, odpadní vody, odpady, F – stavebnictví, G – obchod, opravy spotřebičů, mot. vozidel, H – doprava a skladování, I – ubytování, stravování a pohostinství, J – informace a komunikace, K – peněžnictví a pojišťovnictví, L – nemovitosti, M – věda, výzkum, technika, N – administrativa, O – veřejná správa, obrana, soc. zabezpečení, P – vzdělávání, Q – zdravotní a sociální péče, R-U ostatní,

Významnější vliv pandemie lze tedy spatřovat zejména v tom, že i přes mírný nárůst počtu zahraničních pracovníků v průběhu roku 2020 se zároveň zvýšila i míra nezaměstnanosti (o zhruba

⁶ Více např. Sdružení pro integraci a migraci (2021): [1. díl: Obecná situace migrantů a migrantek v ČR během období pandemie Covid-19](#), [2. díl: Obecná situace migrantů a migrantek v ČR během období pandemie Covid-19](#)

⁷ Brychta, O., Valkus, J. (2021): Přehled zavedených opatření a jejich vliv na pobyt. Příspěvek na konferenci EMN – Rok s covid-19: Vstup a pobyt cizinců na území ČR (online), 15.4.2021.

20 %)⁸ ⁹ a postihla v daleko větší míře ženy než muži. Ačkoliv zahraniční zaměstnanci a držitelé živnostenského oprávnění tvoří zhruba ze dvou třetin muži, podíl žen na celkovém počtu zahraničních uchazečů o zaměstnání dosahoval v letech 2019 a 2020 asi 55 %¹⁰.

V měsíčních statistikách, které srovnávají vývoj nezaměstnanosti migrantek v letech 2019 a 2020 je zřetelný začátek pandemie v ČR, vyhlášení prvního nouzového stavu v březnu 2020 a z toho vyplývající skokový nárůst jejich počtu, a to jak v případě občanek zemí EU (Graf 8), tak občanek třetích zemí (Graf 9). Zatímco v průběhu roku 2019 se průměrný počet uchazeček o zaměstnání pohyboval mezi 2,5 tisíce v případě občanek zemí EU a 1 700 v případě občanek třetích zemí, od března roku 2020 se jejich počet zvýšil v průměru o cca 35 % (v případě občanek zemí EU), resp. o více než 60 % v případě občanek třetích zemí.

Graf 8: Vývoj počtu a podílu uchazeček o zaměstnání ze zemí EU v letech 2019 a 2020

Zdroj: interní data MPSV

Graf 9: Vývoj počtu a podílu uchazeček o zaměstnání z třetích zemí v letech 2019 a 2020

Zdroj: interní data MPSV

Závěr

Ženy v populaci migrantů zaujímají významnou úlohu. Z analýzy základních demografických charakteristik a ukazatelů jejich zapojení a uplatnění na českém trhu vyplývají tyto hlavní poznatky:

- Ženy tvoří zhruba 43 % z celkového počtu migrantů. Zatímco muži převládají více u ekonomicky podmíněné migrace, u žen převažují tendence k trvalému usazování, což se projevuje jejich vyšším podílem mezi držiteli trvalého pobytu, a především pak mezi migranty, kteří získali české občanství.
- Mezi výdělečně činnými cizími státními příslušníky tvoří ženy zhruba třetinu. Ke konci roku 2020 bylo v ČR přes 30 000 migrantek v pozici osob samostatně výdělečně činných a přes 240 000 v pozici zaměstnankyň.

⁸ Nezaměstnanost zahraničních pracovníků svým vývojem kopírovala zvýšení celkové míry nezaměstnanosti v ČR. Jedná se o oficiální počty uchazečů registrovaných na pobočkách Úřadu práce. Lze usuzovat, že reálné počty nezaměstnaných jsou vyšší, neboť část nezaměstnaných migrantů (zejména těch, kteří nemají nárok na podporu v nezaměstnanosti, což jsou např. držitelé víz či dlouhodobého pobytu za účelem rodinným) se na pobočkách Úřadu práce nehlásí.

⁹ Ministerstvo práce a sociálních věcí (2021): [Měsíční nezaměstnanost – vývoj na trhu práce ve vybraném roce](#).

¹⁰ Zatímco u občanek zemí EU byl tento podíl zhruba 50%, u občanek třetích zemí přesáhnul 60 %. Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí (2021): [Měsíční nezaměstnanost – vývoj na trhu práce ve vybraném roce](#).

- *Zatímco o odvětvové struktuře držitelů živnostenského oprávnění nejsou k dispozici data, migrantky v pozici zaměstnankyň v absolutním pohledu pracovaly nejvíce ve zpracovatelském průmyslu (více než 63 000), z toho nejvíce v automobilovém a potravinářském průmyslu, dále v oblasti maloobchodu, ubytování, stravování a pohostinství. Přes 45 000 migrantek se nacházelo odvětvově nespécifikovaném agenturním zaměstnávání. Oproti mužům jsou migrantky relativně nejvíce koncentrovány do oblasti zdravotní a sociální péče, veřejné správy, obrany a sociálního zabezpečení, do oblasti poskytování ostatních osobních služeb a také do maloobchodních činností, ubytování, stravování a pohostinství.*
- *Vzdělanostní struktura mužů a žen v pozicích zahraničních pracovníků nejsou významně odlišné. Obecně nicméně platí, že mezi ženami migrantkami je vyšší zastoupení vysokoškolsky vzdělaných než v případě mužů.*
- *Vzhledem k přetrvávající závislosti české ekonomiky na zahraniční pracovní síle měla pandemie covid-19 na počet migrantů na území ČR a strukturu zahraniční zaměstnanosti omezený vliv. Významněji se pandemie projevila v nárůstu míry nezaměstnanosti migrantů, která postihla v daleko větší míře ženy než muže.*